

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Виділено чинники, що гальмують вкладення інвестицій в аграрний сектор, які умовно поділено на дві групи: загальні (властиві інвестиційній діяльності в будь-якій галузі) та специфічні (характерні лише для аграрного сектору). Доведено, що для інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки необхідна виважена державна підтримка, держава має виконувати функції гаранта стабільності інвестиційного клімату за рахунок проведення регламентованої та передбачуваної податкової, амортизаційної, митної, цінової та кредитної політики. Визначено основні принципи та механізми реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі.

Ключові слова: аграрний сектор; державне регулювання; державна підтримка; державне управління; інвестиції.

Постановка проблеми. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі аграрної економіки.

Однією з фундаментальних детермінант зростання соціально-економічних систем будь-якого рівня є інвестиції. Аграрний сектор не є винятком і також потребує інвестицій для стимулювання свого розвитку. Інтенсивний розвиток галузі вимагає також не просто вкладень, а вкладень, що забезпечують випереджальний зростання виробництва і сприяють підвищенню його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем інвестиційного розвитку аграрного сектора економіки присвячені праці вітчизняних вчених, серед яких, М. І. Кісіль [1], М. Ю. Коденська [1], П. Т. Саблук [1], В. І. Федорак [6], М. А. Хвесик [7] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються окремі питання пов'язані із підтримкою інвестиційних процесів, принципами та механізмами реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі.

Мета статті. На основі аналізування наукових джерел та існуючої практики поставлено завдання: 1) виділити чинники, що гальмують вкладення інвестицій в аграрний сектор; 2) визначити принципи та механізми реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність аграрного виробництва в будь-якому регіоні України залежить від його інвестиційного забезпечення. Інвестиційна привабливість України на міжнародному рівні за останні роки значно знизилася. Наприклад, Україна займає такі позиції: 145 із 181 щодо рейтингу ведення бізнесу The Doing Business Світового банку;

82 із 133 за індексом глобальної конкурентоспроможності економіки World Economic Forum; 54 із 56 за рейтингом конкурентоспроможності World Competitiveness Yearbook; 146 із 180 за корупційним індексом Transparency; 152 із 179 за індексом економічної свободи Heritage Foundation (за даними Державного агентства України з інвестицій та інновацій).

Такі важливі показники діяльності підприємств, як рейтинг ведення бізнесу, індекс економічної свободи знаходяться на дуже низькому рівні. Найбільша частка іноземних інвестицій в українську економіку «працює» в галузях із швидким обігом капіталу, а саме: харчовій промисловості (21 %), у сфері внутрішньої торгівлі (18,5 %). Аграрне виробництво має свою специфіку, яка обумовлена сезонністю використання ресурсів та грошових надходжень, відносно повільним оборотом капіталу та інше, що впливає на зниження його доходності. Тому цілком природно, що ця галузь притягує іноземні капітали та інвестиції меншою мірою, ніж інші сфери національної економіки. Реконструкції та модернізації, і таким чином – інвестиційних вкладень, потребує практично все агропромислове господарство України [3].

Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (2002 р.) оприлюднила щорічну доповідь про світові інвестиції, в якій зазначається, що за фактичним індексом залучення прямих іноземних інвестицій Україна посідає 95-е місце серед 140 країн зі значенням 0,5 (це свідчить, що Україна наполовину не досягає середньо можливого для неї рівня прямих іноземних інвестицій) [8]. На одному рівні з Україною знаходяться Білорусь, Єгипет, Монголія, Ефіопія.

Аграрний сектор економіки України нині потребує значних інвестиційних надходжень. Майже повна зупинка інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що мала місце упродовж 1991–2000 років, призвела до руйнівних процесів у продуктивних

силах галузі, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності аграрного виробництва.

Низька інвестиційна привабливість окремих сегментів аграрної сфери в Україні зумовлена значними інституціональними розривами між задекларованими пріоритетами аграрної реформи й реальним станом економічних відносин, а також незавершеністю і половинчастим характером інституціональних перетворень [7].

На думку багатьох вчених основними причинами існування інвестиційної проблем в аграрному секторі є міжгалузеві диспропорції в економіці як наслідок диспаритету цін на ресурси та продукцію сільського господарства й відсутність компенсації скорочення державних інвестицій в аграрне виробництво дією інших ринкових механізмів.

Ось чому для інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки необхідна виважена державна підтримка. Держава має виконувати функції гаранта стабільності інвестиційного клімату за рахунок проведення регламентованої та передбачуваної податкової, амортизаційної, митної, цінової та кредитної політики.

Лише завдяки інвестиціям можлива модернізація виробництва, впровадження нових технологій на основі сучасних наукових досягнень, розширення та вдосконалення виробничих потужностей. Інвестиції у виробничу сферу забезпечують підвищення технічного рівня діючих виробництв, а також сприяють приросту виробничих потужностей. Активізація інвестиційної діяльності в аграрному секторі передбачає залучення фінансових ресурсів, нових технологій та нових методів управління. Проблема залучення та ефективного використання інвестицій в аграрному секторі є загальнодержавною, оскільки інвестиції, залучені в аграрний сектор, справляють мультиплікативний ефект в економіці всієї держави [5].

Вкладення інвестицій в аграрний сектор має як позитивні сторони, так і негативні. Чинники, що гальмують вкладення інвестицій в аграрний сектор, можна умовно поділити на дві групи: загальні (властиві інвестиційній діяльності в будь-якій галузі) та специфічні (характерні лише для аграрного сектору).

До загальних слід віднести: відставання від реальних потреб економіки законодавчої бази у сфері інвестиційної діяльності; складні процедури експертизи інвестиційних проектів і отримання дозволів на їх реалізацію; низький рівень захисту прав інвесторів; відносно низьку якість управління підприємствами; недостатність інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, нерозвинутість інфраструктури ринку в цілому та інвестиційної інфраструктури зокрема [4].

У свою чергу, до специфічних чинників належать: висока капіталомісткість продукції; тривалий період окупності вкладеного капіталу; сезонність виробництва; вплив природно-кліматичних умов; низька якість розробки бізнес-планів інвестиційних проектів; неврегульованість ринку матеріально-технічних ресурсів і аграрної продукції; низький рівень кредитоспроможності аграрних підприємств.

Але поряд з негативними факторами, інвестування в аграрний сектор має і привабливі сторони: аграрне виробництво є традиційним видом діяльності для

більшості регіонів країни; Україна має сприятливий природно-кліматичний потенціал для розвитку цієї галузі; в наявності є значний обсяг дешевої та кваліфікованої робочої сили; розгалужена система освітніх та науково-дослідних закладів аграрного профілю; рівень попиту на аграрну продукцію у світі постійно зростає.

Одним з аспектів втручання держави у інвестиційні процеси, які пов'язані із асигнуваннями державного бюджету на капіталовкладення, за допомогою яких держава прагне певною мірою впливати на ринкову кон'юнктуру та економічне зростання, на стан попиту, обсяг внутрішнього ринку. В ринково розвинених країнах капіталовкладення за рахунок коштів державного бюджету є важливим фактором суспільного відтворення, джерелом модернізації та розширення основного капіталу, засобом стимулювання його нагромадження [2].

У зв'язку з цим, у сформованій системі державної підтримки аграрного сектору, яка надається в рамках реалізації державних і регіональних цільових програм, доцільно в якості пріоритетних виділити в окрему групу напрями підтримки інвестиційних процесів. Це забезпечить вирішення стратегічних завдань розвитку аграрного сектору.

Пріоритетними напрямками фінансової підтримки аграрного виробництва мають стати: техніко-технологічна модернізація та перехід до інноваційного розвитку виробництва; нівелювання негативного впливу на економіку аграрних товаровиробників від підвищення цін на матеріально-технічні ресурси, що використовуються в галузі; подолання виробничих ризиків, пов'язаних з природними та іншими явищами, незалежними від аграрних товаровиробників, розвиток меліорації сільськогосподарських земель; відновлення посівних площ сільськогосподарських культур, підвищення родючості ґрунтів, стимулювання виробництва продукції тваринництва; екологізація агропромислового виробництва; формування виробничої інфраструктури загального призначення; інформаційне та консультативне забезпечення.

Послідовна системна інвестиційна політика, що має на меті формування прибуткових підприємств в аграрному секторі, дозволить створити передумови для виробництва конкурентної продукції, структурної перебудови АПК та розвитку аграрного сектору.

Створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки неможливе без розуміння його специфіки, яке обумовлене сезонністю виробництва, ризиками ведення сільськогосподарської діяльності та екологічним станом основних виробничих засобів аграрного виробництва – земель сільськогосподарського призначення. В Україні сьогодні на жаль відсутня довгострокова державна політика, спрямована на покращення агроекологічної ситуації, ще недостатньо розвинута відповідна інфраструктура для проведення страхування ризиків ведення сільськогосподарської діяльності та відсутні кошти на проведення такого страхування. Все це призводить до того, що до цього часу іноземні інвестиції спрямовуються в менш ризиковані галузі виробництва.

Інвестиційна політика в системі аграрного сектору повинна бути підпорядкована завданням структурної перебудови економіки та спрямована на забезпечення збалансованого та гармонійного розвитку всіх ланок комплексу, на оновлення виробничого потенціалу, підвищення ефективності його використання на основі впровадження у практику досягнень науково-технічного прогресу, освоєння ресурсозберігаючих технологій, модернізації та реконструкції виробництва.

В умовах ринкових відносин держава повинна надавати регулюючий вплив на інвестиційний процес шляхом забезпечення науково обґрунтованого ціноутворення, проведення гнучкої кредитної, податкової та амортизаційної політики, розширення можливостей лізингу, стимулювання підприємницької діяльності та надання пільг інвесторам при приватизації, цільового державного фінансування, виділення пріоритетних напрямів інвестування та капіталовкладення, складання індикативних планів капітальних вкладень. На регіональному рівні, а особливо на рівні підприємств, необхідно складати бізнес-плани, в яких дається обґрунтування інвестиційної діяльності та джерел її фінансування, а також оцінка проектних рішень [6].

Активізувати інвестиції у аграрне виробництво можливо за рахунок розширення державного фінансування інфраструктурних проектів у сільській місцевості. При цьому мають здійснюватися принципи:

- послідовна децентралізація інвестиційного процесу на основі розвитку різноманітних форм власності;
- підвищення частки внутрішніх (власних) джерел накопичень підприємств для фінансування інвестиційних проектів;
- державна підтримка підприємств за рахунок централізованих інвестицій при зміні безповоротного бюджетного фінансування на конкурсне кредитування на зворотній і платній основі;
- розширення гарантії сумісного державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів;
- збереження бюджетного фінансування переважно для соціально значущих об'єктів, що мають

некомерційний (неприбутковий) характер із власними джерелами фінансування;

– розміщення обмежених централізованих капітальних вкладень та державне фінансування інвестиційних проектів виробничого призначення суворо відповідно до державних цільових програм.

– Основними механізмами реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі є:

– формування взаємовигідних економічних відносин між аграрним сектором та іншими галузями АПК, що сприяють досягненню та підтримці продовольчої безпеки країни;

– створення умов для самостійного інвестування у виробництво та можливості залучення фінансових ресурсів у зовнішніх інвесторів на взаємовигідних умовах;

– державно-приватне партнерство в сферах розвитку інфраструктури та реалізації інноваційних проектів, що стимулюють виконання завдань розвитку АПК.

Висновки. Активізація інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виведення аграрного сектору з глибокої кризи, а й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку. Потрібно не тільки реформування суспільного устрою на селі шляхом інституційних перетворень, що було пріоритетом в початковий період аграрної реформи, а й залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій. Створення передумов для масового припливу інвестицій в аграрний сектор має стати найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі. Перш за все, необхідно забезпечити на державному рівні формування сприятливого, економічно еквівалентного ринкового середовища, в якому економіка стає вразливою до інвестицій, а у суб'єктів господарювання з'являються й розширюються інвестиційні можливості для оновлення основного капіталу та його нарощування за рахунок власних та залучених коштів, включаючи іноземний капітал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / [П. Т. Саблук, М. І. Кісіль, М. Ю. Коденська та ін.]; за ред. М. І. Кісіля, М. Ю. Коденської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 478 с.
2. Калашнікова Т. В. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки / Т. В. Калашнікова // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 79 – 84.
3. Кобець М. І. Екологічний аспект агровиробництва в Україні: проблеми залучення інвестицій [Електронний ресурс] / М. І. Кобець. – Режим доступу : – <http://www.undp.org.ua/agro>.
4. Плеханов Д. О. Удосконалення механізму державної підтримки інвестування сільського господарства [Електронний ресурс] / Д. О. Плеханов. – Режим доступу: – http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1
5. Рудь Л. П. Проблеми інвестиційного забезпечення сільського господарства України [Електронний ресурс] / Л. П. Рудь. – Режим доступу : – http://www.btsau.kiev.ua/files/list/edition/ed_tpthznibrj.pdf.
6. Федорак В. І. Інвестиційне забезпечення технічного оновлення аграрних підприємств Прикарпаття / В. І. Федорак // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 69 – 72.
7. Хвесик М. А. Стратегічні альтернативи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу України / М. А. Хвесик // Економіка АПК. – 2011. – № 7 – С. 150 – 151.
8. UNCTAD. Foreign Direct Investment Inflows [Electronic resource] – Access mode : –

*Л. Н. Васильева,
Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет
г. Днепропетровск, Украина*

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Выделены факторы, тормозящие вложения инвестиций в аграрный сектор, которые условно разделены на две группы: общие (присущие инвестиционной деятельности в любой отрасли) и специфические (характерные только для аграрного сектора). Доказано, что для инвестиционного обеспечения аграрного сектора экономики необходима взвешенная государственная поддержка, государство должно выполнять функции гаранта стабильности инвестиционного климата за счет проведения регламентированной и предсказуемой налоговой, амортизационной, таможенной, ценовой и кредитной политики. Определены основные принципы и механизмы реализации инвестиционной политики в аграрном секторе.

Ключевые слова: аграрный сектор; государственное регулирование; государственная поддержка; государственное управление; инвестиции.

*L. Vasileva,
Dnepropetrovsk state agrarian-economic university, Dnepropetrovsk, Ukraine*

INVESTMENT SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Growing investment activity is not only a basic condition for the output of the agricultural sector from a deep crisis, but also become an important determinant of its further development. It is necessary not only to reform the public to get a village by the institutional reforms that were a priority in the initial period of agrarian reform, but also in the agricultural sector to attract large-scale investments. Creating preconditions for the mass influx of investments in the agricultural sector should be an important element of the strategy of the state agrarian policy at the present stage.

It is proved that the investment to ensure the agricultural sector requires a balanced government support, the state must act as a guarantor of the stability of the investment climate by carrying out a regulated and predictable tax, depreciation, customs, pricing and credit policy.

The priority areas of financial support for agricultural production should be: technical and technological modernization and the transition to innovative development of production; leveling of the negative impact on the economies of agricultural producers from higher prices for material and technical resources used in the industry; overcoming the operational risks associated with natural and other phenomena that are independent of agricultural producers, the development of agricultural land reclamation; restoration of cultivated areas of crops, soil fertility improvement, promotion of livestock production; greening of agricultural production; the formation of industrial infrastructure, general purpose; information and consulting support.

The basic principles and mechanisms of implementation of the investment policy in the agricultural sector:

- consistent decentralization of the investment process through the development of different forms of ownership;*
- increasing the share of domestic (own) sources of savings companies to finance investment projects;*
- state support for enterprises through centralized investments when changing permanently budget funding for competitive loans for return and paid basis;*
- expansion of the joint state-guarantees for commercial financing of investment projects;*
- preservation of budget financing mainly for social facilities, with a non-profit (non-profit) character with their own sources of financing;*
- placement of limited centralized capital investments and public financing of investment projects for production purposes is strictly in accordance with the state target program.*

The main mechanisms for implementation of the investment policy in the agricultural sector are:

- the formation of mutually beneficial economic relations between the agriculture sector and other sectors of agriculture, promote and support the achievement of food security;*
- creation of conditions for self-investment in production and the possibility of raising funds from external investors on mutually advantageous terms;*
- public-private partnership in infrastructure development and implementation of innovative projects to fulfill the tasks of agropromyshlennogo complex.*

Key words: agricultural sector; government funding; government support; government regulation; investment.